

TUSNÁDY LÁSZLÓ

Török versek

az Ómagyar Mária-siralom idejéből

Az élet szomorú és igen gyakori velejárója az, hogy az emberi tevékenységet, olykor a pusztá létet a gyűlölet kíséri. A népeknek, a nemzeteknek a történelmi gyakorlata különböző érdekeket szül, ellentéteket hoz magával. Ezeknek az ellentéteknek a feloldása a jó szándékú közeledés: ebben a művészetnek van óriási szerepe.

Minden idők egyik legnagyobb török költője, Yunus (*Junusz*) Emre már a nevében hordozza a szeretetet, ugyanis az „Emre” név az „amramak” ősi török főnévi igenévből származik, s ez azt jelenti, hogy „szeretni”. Mintha évezredek párbeszédét hallanánk, mintha a török költő Antigonéval együtt mondaná: „*Gyűlölni nem, szeretni jöttem én*”. Még a név kapcsán érdemes megemlítenem, hogy ennek „Imre” változata is van a régi törökben.

Valami szép és felemelő van abban, hogy a török költők közül Európa éppen őt ismerte meg legelőször. Ez összefügg a magyar földön folytatott harcokkal: Sebes környékén egy erdélyi katona 1438-ban török fogságba esett. Húsz évet töltött rabságban. Megfigyeléseit latin nyelven írta le. Ebből a munkából ismerhette meg először Európa Yunus Emrét, a nagy török költő Luther Mártonnak és Erazmusnak az érdeklődését is felkeltette.

Ki volt ő valójában? Születési ideje bizonytalan. A legvalószínűbb az, hogy 1240-ben vagy 1241-ben született (szomorú emlékeket ébreszt ez az évszám a mi tudatunkban), és 1320-ban halt meg. Életrajzi adatokat lehetne sorjázni, de hamar kiderülne, hogy ugyanaz a helyzet, mint nagy európai társaival: az egyszeri és visszahozhatatlan életet már olyan időközvetlenül veszi körül, hogy abban az élet és a mű nagyon erősen keveredik össze.

Maga a hagyomány is tanulságos és érdekes. E szerint az ősi történet szerint Yunus Emre eredetileg háromezer verset írt. Ezeket Molla Kasim (*Kaszim*) egy vízparton kezdte el olvasni. Ezret elégetett belőlük, így kapták meg azokat az angyalok. Ezret a folyóba dobott, velük a halak gazdagodtak, ezret tartott meg az emberek számára.

A történetben nem a könyvégetés múltját kell kutatnunk, hiszen itt a művek kozmikuságáról van szó, azok a teljességnek oly rendkívüli csodái, hogy az angyaloknak és a halaknak is szükségük van rájuk, tehát valamilyen emberen túli, annál több is van bennük. Egy szúfi művész alkotásai kapcsán a hármasszámban nem kereshetjük ugyanazt, mint akkor, ha Dantéről beszélünk, de itt is tagadhatatlan, hogy szellemi értékekkel van kapcsolatban. A négyes szám Yunus Emre művében is az anyagra utal: a négy őselemet négy sárkánynak (*dört ejderhâ – dört ezszerha*) nevezi, s ezt olvasva ki ne idézné emlékezetébe a régi kínai verseket és festményeket? A kínaiak a sárkány ábrázolásában a mindenség bizonyos rendszerező elvét látták.

Az imént Sebestől indultunk Törökország és Nyugat-Európa felé, most Kínáig jutottunk. A tér és idő nagy találkozása a művészet: az örök üzenetét hallhatjuk meg általa.

Rövid írásomban nem adhatok ízelítőt Yunus Emre költészetéből, csak néhány gondolatát ragadhatom ki: „*Az Igazság tenger, a Törvény hajó rajta: sokan lépnek a hajóra, de nem tudnak áthatolni a tengeren, bármennyire erősek is a hajó deszkái, mikor rátörnek a hullámok, a hajó összetörik*.” Ez a mondat könnyen visz el minket a modern ember gondolatvilágához. Valójában ez nem baj, hiszen Babits Mihály azt vallotta, hogy Homérosz óta csak technikailag fejlődött a költészet, a görög váteszhez hasonló néhány nagy alkotó volt, de nagyobb nem. A legnagyobbak épp eredetiségükben annyira különböznek, hogy nagyságukat nem lehet úgy méricskélni, mint a hegycsúcsokat. A legnagyobb művészetben, a tudomány végső állításaiban az örök, az időtlen van jelen. A lét-sivatag vándorai ezekben találhatják meg létezésük vizét: *ab-i-háját*, mondja a perzsa, s ezen az *élet vizét* érti. A sok hasonlóság emlegetése mellett viszont nem szabad elfelejteni, hogy az egymást követő nemzedékek világlátásában, élményvilágában oly nagy a különbség, hogy leginkább az lepi meg az embert, ha sok évszázados vagy évezredes messzeségből a lélek közös rezgésével találkozunk.

...a teljességnek oly rendkívüli csodái,
hogy az angyaloknak és
a halaknak is szükségük van rájuk...

Ebben a közös rezgésben óriási szerepe van annak, ahogyan az emberek az igazságról vélekedtek. Részletezés helyett csak tételesem azt kell előre bocsátanom, hogy a fenti gondolat könnyen zavart kelthet, hiszen az igazság viszonylagosságát láthatjuk benne. A hívő muszlim számára a „Hakk” (*Haqq*) – az „Igazság” magának az Istennek az első neve. Jézus magát úgy határozta meg, hogy ő az út, az igazság és az élet. Dante az emberélet útjának felén jutott a sötét erdőbe, mivel az igaz utat nem lel. A *Korán* első szúrójában szerepel a következő kérés: „*Ihdinâ szszirâti musztakhima*” (Vezess minket az igaz útra). Az arab szó török változata, a „sírât” (*szirât*) az arabból került a törökbe, és Yunus Emre szóhasználatában az „út” jelentése mellett a túlvilági hídra is utal, melyen át kell haladni. A hídnak Dante főművében is van szerepe, Tasso eposzában pedig a jelenségvilágból jut át egy aranyhídon Rinaldo a magasabb minőségbe, az örökbe, az igazi ünnepbe.

Mindehhez megtisztulásra van szükség. Krisztus a tanítványával lábát azért mosta meg, mert az apostoli küldetést megtisztultnak kell elkezdni. A megtisztulás kérdése az iszlám tanítását is áthatja. Jelen van a mindennapi vallási gyakorlatban.

Yunus Emre használja a perzsa eredetű „gümrâh” szót, mellette a következő magyarázat áll: „yolunu kaybetmiş” (*jolunu kajbetmiş*) azaz „útját elvesztette”. Ez egybecseng a „günah” (*günâh*) azaz „vétek, bűn” szóval. Eötvös József szerint az egyéniség tudatát a kereszténység ébresztette fel az emberekben azzal, hogy a „*Szeresd felebarátodat, mint önmagadat*” törvényt, parancsolatot általánossá tette. Ezzel ugyanis az egyén támaszt kapott az ókori elvárással szemben. Ugyanis mind a görög, mind a latin felfogás szerint az ember többel tartozik az államnak, mint önmagának. Ez a változtatás a szabadság gyönyörű nyitánya, de veszedelme is egyben, mert az önösség bármilyen túladagolása iszonyú károkat okozhat az egész társadalomnak. Jól tudták ezt a középkor nagyjai. Ezért tartotta Dante oly nehezen megbocsátható véteknek a benne lévő gögőt. A szüfi gondolkodók szerint ez olyan, mint a „kör kaya”, a „vak szikla – a zátony”, amelyet van, amikor nem lehet, vagy alig-alig lehet észrevenni. Oly erős szem kell hozzá, mely képes sötétben a legfeketebb sziklán egy fekete hangya lábnyomát meglátni. Bárki számára ez ma már túlzásként hathat, hiszen épp az imént említett hitbéli jog – sőt parancs teszi indokolttá az önszeretetet, hiszen a saját emberi méltóságát ismerő ember láthatja be, hogy van ereje, vannak egyedüli képességei, és éppen ezekkel tud másoknak segíteni.

Itt húzódik a hajszálfinom, alig látható határ a szent küldetés meg az önös, másokat eltipró egoizmus között. Több más vétekekkel is így vagyunk. Nem véletlen, hogy a középkori keresztény szentbeszédekben szerepelt az a gondolat, amely szerint jó, ha százezer emberből egy üdvözülhet. Az egoizmus a latin „ego” (*én*) szóból származik. Ugyanígy van az arabban is „ana” (*én*), „ananiyyat” „önösség”, „önszeretet” – egoizmus. Épp az imént említett leheletnyi eltérés okozta azt, hogy a legnagyobb tökéletességre törekvő szerzetesek igyekeztek mindent felszámolni, amely a személyükre, egyéniségükre vonatkozott, ami hírt, dicsőséget hozhatott volna a számukra. Ezért burkolóztak névtelenségbe.

A cél az isteni lényeg elérése: örök közeledés az Istenhez. Az iráni Túrúból származott Huszajn Manszúr Halláj. Az édesapja „hafiz” volt, vagyis emlékezetből tudta az egész *Koránt*. A gyermek továbbvitte az apai örökséget. A gögnek, az egyéni vonásoknak a felszámolása terén odáig jutott, hogy elérkezett arra a pontra, amelyen úgy érezte, sikerült teljesen találkoznia a végső Igazsággal. Ekkor kijelentette: „Ana-l-Haqq” (*Én vagyok az Igazság*). Ennek a felismerésének súlyos következménye lett. Rendkívül kegyetlen módon megkínozták, és 922. március 27-én lefejezték. Gondolatai viszont nagyon erősen hatottak azokra, akik hasonló úton jártak.

A fény filozófiája úgy világítja meg a szíveket, mint a tűz ragyogása az éjszakai vándorok útját.

A misztikus költők az isteni létet tekintik többnek, mint az anyagit. A perzsa „duszt”, azaz „barát” végső soron maga az Isten. A „duszt daram” – szeretetet bírok, birtoklok – valójában azt jelenti, hogy „szeretek”; „torá duszt daram” azaz „szeretlek”. Ennek a szónak a „dost” (*doszt*) változata van jelen a törökben mint főnév (az arkadaş mellett), de az iménti igét (*szeretlek*) a török másképp mondja: „seni severeim” (*szeni severeirim*). A szeretet tanítása hatja át Yunus Emre egész szellemségét, és ebben lelki rokona Danténak. A török költő szerint is úton haladunk. Az én csupán a lét esendősége. Az isteni lehelet (a lélek) az örök. Lépésről lépésre, lépcsőfokról lépcsőfokra kell haladnunk, hogy Hozzá eljussunk, és Vele egyesüljünk. A fény filozófiája úgy világítja meg a szíveket, mint a tűz ragyogása az éjszakai vándorok útját. Az Igazat keressük a világ színes sivatagában. Az isteni titkokkal áthatott ember nem érzi a nyomorúságot, a gyengeséget és a félelmet. „*Madár-lelked belém helyeztetted, de gazdája vagy, és egy nap visszaveszed.*”

Yunus Emre

Utam járom egyre égve...

Utam járom egyre égve,
Szerelem szórt színt a vérbe.
Nem vagyok bölcs, ám bolond sem,
Nézd, mit tett az én szerelmem!

Olykor szélként fújdogálok,
Út porával fel-felszálllok,
Zuhatagként mélybe málllok,
Nézd, mit tett az én szerelmem!

Mormogok, mint vízfolyások.
A bensőmben kínnal ások.
Mester, emlék, könny a zálog.
Nézd, mit tett az én szerelmem!

Fogd kezemet, emeljél fel!
Egyesüljünk, ím, így érz el!
Könnyem űzd el nevetéssel!
Nézd, mit tett az én szerelmem!

Bejárom az országokat,
Mestert nyelvem ott hívogat.
Száműzetés rejt titkokat.
Nézd, mit tett az én szerelmem!

Medzsnúnként az utam járom.
A társ képét hozza álom.
Felébredek, búm a járom.
Nézd, mit tett az én szerelmem!

Szegény Yunus szerencsétlen,
Nagy-nagy seb van a testében.
Akit szeret, más vidéken.
Nézd, mit tett az én szerelmem!

A félelem eltávolít az Istentől. Ugyanez a gőg következménye is. „Allahdan korkmayandan kork!” (Attól félj, aki nem fél az Istentől!) – hirdeti a török közmondás. Adnan Saygun szerint a török ősi hagyományok jelen vannak korunk török vallási gyakorlatában is. Tehát az ősi animizmus és az iszlám gyakorlata nincs ellentétben a török népi vallásosságban. Más kérdés az, hogy a teológiai értelmezések, az eltérő magyarázatok fölöttébb bonyolítják ezt a kérdést. Számunkra itt az a fontos, hogy Yunus Emre művészete és hite nagyon közel áll a török nép ősi gondolkodásához. Mint a műköltészet igazi nagy képviselője beilleszkedik a kiváló muszlim költők sorába. Nagy ismertsége miatt épp ezért kell megemlítenem a híres perzsa matematikus, csillagász költőt: Omár Khajjámot. Az élet és halál az ő költészetének is központi kérdése. Ám a hittételek őt nem nyugtatták meg. Közvetlen jeleket várt. Mivel ezek hiányát szenvedte meg, végtelenül emberien a következőképpen fejezte ki létünk tragédiáját: „Egy perc megállás, egyetlen ízes / korty az élethől, máris a tüzes / sivatag lidérckaravánja / megtér a Semmibe: siess!” (Szabó Lőrinc fordítása)

Hegel szerint az iszlám legnagyobb misztikusa Dzsélál Ad-dín Rúmi volt. Khajjám utódja, de szemléletükben sok volt a különbség. Rúmi az emberben lévő lelki szomjat hasonlóképpen élte meg, mint a keresztény misztikusok:

„Az Isten mondja: – A szomjazó fülében a víz csobogása vagyok. / Kelj fel, te szeretett lény, a türelmetlenség hasson át! / Itt van a víz csobogása, és te szomjazó csak aluszol.”

Rúmi Szent Erzsébettel azonos évben született, 1207-ben. Yunus Emre a tatárdúlás idején. Híre már felhajnalott Tasso korában, Itáliában is, de a következő lelki találkozás szerintem a véletlen műve. Yunus Emre egy helyen így vall: „Ha meg-

ölnének, a poromat a szélbe szórónák, az én föld-testem azt kiáltaná: rád van szükségem, Tereád.” Tasso A teremtett világ hét napjában a világot öregemberként ábrázolja. Ez az utolsó ítéletkor szembenéz a teljes megsemmisüléssel, de zokogva vall az Isten előtt legszentebb érzéséről, hogy ekkor is keresi Őt.

Teológia és filozófia találkozik Yunus Emre költészetben. A platóni eszme sejlik fel a legnagyobb alkotásokban. Úgy érezzük, hogy Michelangelo szobrai valahol már léteztek a Mesternek a teremtő tevékenysége előtt is. Ugyanezt érezhetjük a nagy zeneművek esetében is. Az arab „ruh” (lélek) szó a különböző iszlám népek nyelvében széles körben elterjedt. Ez kapcsolatban áll a „szél”-lel. Az arab lovacról mondták: „Sariba r-rih” (itták a szelet). Különös véletlen az, hogy ez a „ruh” szó a lengyelben „mozgás”-t jelent, és ott van az Isteni színjáték lengyel fordításában (annak a legvégén, ez nyelvünkön, Babits gyönyörű fordításában így hangzik: „...a Szeretet, mely mozgat napot s minden csillagot. Távoll áll tőlem, hogy bármilyen véletlen egyezésben rendkívüli dolgokat keressek. A filozófia csodálkozás. A teremtett világ adja az okot az embernek a legnagyobb csodálatra, és ennek része az emberi világ, maga a nyelv is. Meghatódva hajtom meg fejemet minden ilyen különös jelenség előtt. Ezt nyugodtan megtehetem, hiszen a főhajtás nem lehet semmilyen tudományos vitának, meghasonlásnak az alapja. Az emberi lélek egységét látom és tisztetem benne. Ez jelen van a legfeltűnőbb egybecsengésekben is, ugyanúgy, mint a legnagyobb eltérésekben. Egy-egy géniusz nyelve is olyan csoda, amelyről jó elmondani, ha valamilyen titkot meglátunk benne, de nem szabad elfelejteni, hogy a titok-fátylak mögött újabbak és újabbak vannak.”

Ide illik Yunus Emre néhány gondolata: „Ki saját lelkét ismeri, ismeri az Istent.” „Fényvé válnak azok a lelkek, amelyek a szeretetlángtól gyulladnak meg.” „Nem hal meg az, aki megtalálja az összhangot.” Mily különösen hat a muszlim költő versében a következő mondat: „Jézus ajkán ima voltam.”

Az embereket gyakran zárták el a havas hegyek, többször emlegetik ezt a jellemzőjüket, vonásukat a török költők, a modernek is, Yunus Emre így szólt erről: „Ó, te havas hegy, úgy zárod el utamat, mintha valami rabló lennél!”

Yunus Emre kötete van előttem: kék alapon aranyszínű betűkkel „YUNUS EMRE Divanı ve Hayati” (Yunus Emre versei – dívánjai és élete), ezt a címet kék mező veszi körül, a könyv négy sarkában keleti díszítés van. A könyv 1977-ben jelent meg, mindössze száz lírába került (ez az akkori árak szerint alig fél dollárnak felelt meg), tehát mindenkihez eljuthatott. A szövegeket 56 oldalas szójegyzék kíséri. Háromnegyed évezred nagy idő minden nyelv életében, de erre a terjedelmes szójegyzékre elsősorban azért van szükség, mert az arab és a perzsa szavak igen nagy számban fordulnak elő a régi török költészetben.

A roppant idő alatt az említett két nyelv sok szavát vették át véglegesen (vagy több évszázadra) a törökök, de az elmúlt száz évben a népnyelvre támaszkodva sok idegen elemtől tisztították meg a nyelvüket. Ez sok szempontból elkerülhetetlen és fontos feladat volt, de régi irodalmuk tanulmányozásakor ezért is szükséges a szótározáshoz folyamodniuk.

Természetesen ebben a szójegyzékben több olyan eredeti török szó is van, amelyet a mai törökök már megváltozott alakban használnak, így találkozhatunk a mi jó ismerősünkkel, a „kiçi” (ejtsd: kicsi) szóval, a mai török ezt már „küçük”-nek, azaz „kücsük”-nek mondja. Ezt a szójegyzéket tanulmányozva vagy a verseket olvasva bukkanhatunk az „igen” szóra.

Yunus Emre képmása

A mai töröknek ezt meg kell magyarázni, az első magyarázó szó a „çok”, vagyis „sok”, tehát nem az igenlés értelmében használták akkor, hanem a nagyobb mértékre utaltak vele, mint például amikor azt mondjuk, „igen nagy”.

A fentiek alapján azt lehetne hinni, hogy Yunus Emre már elszakadt a mai török embertől, és különösen a modern török nyelvben végbement változások után már egyre idegenebb, s csak az iskolai tanítás élte. Szerencsére nem így van. Versei sugárzó ereje áttöri az időkövületet. Lelkisége oly közel áll a mai emberhez is, hogy a nagy időszakadékok merész szárnyakkal szelik át azok a szavak, amelyek az idegen társakkal együtt is egy nép szívét, lelkének legmélyét fejezik ki.

Századunk nagy török zeneszerzője, Adnan Saygun (Bartók Béla barátja) a II. világháború vérvizataros idejében írta *Yunus Emre-oratóriumát*. Ez a remekmű is igazolja a több mint háromnegyed évezreddel ezelőtt született török költő időszerűségét: oly gondolatokat mondott el, amelyek közel állnak Schiller és Beethoven világához, gyökérjelenséggel állunk tehát szemben. Ezt a művet Budapesten rögzítették hangfelvétellel. A magyar és török művészek által készített felvétel az emberi teljességnek, szeretetnek, szépségnek nagy vallomásait csendíti fel, zengi szívünkbe. Modern fohász is egyben: a huszadik századi ember vágyódása, sóvárgása egy olyan emberi harmónia után, melyet történelmünk pokol-mély szakadéka igittekeznek tagadni.

...a legnagyobb török költő lelkében
a lehető legmagasabb
szinten jelen volt Jézus.

Harmincöt évvel ezelőtt (1983 októberében) ünnepelték a Török Köztársaság kikiáltásának hatvanadik évfordulóját. Ebből az alkalomból hívták meg a miskolci Avas Néptáncegyüttest az isztambuli Ataköy Néptáncfesztiválra. A magyar együttes vezetője török tudásom alapján kért fel, hogy legyek a tolmácsuk. Így adódott alkalmam arra, hogy a török néprajz több kiváló képviselőjével megismerkedjek. Mivel 1981-ben, Bartók Béla születésének a századik évfordulóján a *Napjaink* című irodalmi és művészeti folyóiratban tanulmányom jelent meg nagy zeneszerzőnk 1936-os anatóliai gyűjtőútjáról, ifj. Bartók Béla már korábban megadta nekem Adnan Saygun címét, és hírül adta a híres török néprajztudósnak, zeneszerzőnek, hogy Törökországba utazom, így lehetett abban a rendkívüli élményben részem, hogy a művész az otthonában fogadott. Ezt a találkozást több levélváltás követte, és a Mester még súlyos betegségében is megható módon adta jelét rendkívüli figyelmességének, szeretetének.

Isztambulban óriási hidak kötik össze Európát Ázsiával. Népünk ősi gyökerei nagyon alaposan őrzik Európa és Ázsia legnemesebb, legszebb hagyományát, egyedüli kincseit. Az emberi lét legnagyobb meg hasonlása után csendült fel Adnan Saygun *Yunus Emre-oratóriuma*. Gyönyörű vallomás a békéről, a szeretetről, mely nélkül az ember rab, Beckett szerint „*kukában vergődő féreg*”. Többek vagyunk, mert lelkünk Istentől származik. Tőle van a szabadságunk is. Az emberhez csakis ez méltó. A népek testvérré válásának az eszméje határozta meg Bartók Béla küldetését. Anatóliában is a gyökereinket kereszte Adnan Saygun társaságában. Hidat épített a gyűlölet által

megtépzott szívekben. Az *Ómagyar Mária-siralom* korában élt török költő és a két huszadik századi nagy művész oly örök üzenetet hagyott nekünk, amely minden meg hasonlítás ellenére a legnagyobb reménnyel töltheti el szívünket.

Jézus ajkán ima voltam

Az előző tanulmányomban már idéztem Yunus Emre mondatát. Most ehhez térek vissza – a teljesség igénye nélkül, hiszen a kinyilatkoztatás vallásainak a közös szellemi kincsei adják a reményt arra, hogy meg hasonlott világunk megtisztuljon, gyökeresen megváltozzon, a káini bot suhogtatása helyett valóban testvérré váljanak a népek. Ehhez viszont az szükséges, hogy Európa is őrizze meg eredeti gyökereit. Hiszen önmaga feladásával saját magát pusztítja el, és igen nagy kárt okoz az egész emberiségnek.

Egy rövid írásban nem lehet azt részletezni, ami a háborús meg hasonlások következtében a történelem színpadán zajlott, és azt, ami az emberi lelkek mélyén lobogott. A távolság és a közelség ember voltunk döbbenetes és minden meg hasonlason túl is gyönyörű mércéje. Ha villanásszerűen korunk útvesztőjét nézzük, akkor a cím kapcsán annak üzeneteként megvilágosodhat az, amit „szekularizált” világunkban nem mindenki ért meg egykönnyen. Hogyan lehetséges az, hogy a hitünket, a kereszténység legszentebb értékeit támadók, meggyalázók sátáni alkotásait a szabadság nevében ránk kényszeríthetik – gyermekeinkre, tanítványainkra – ifjainkra, a hamisság ördögi fércműveit, és ezek ellen a legélesebben az iszlám hívei tiltakoznak. Hát, íme, a fenti cím – idézet adja a választ: a legnagyobb török költő lelkében a lehető legmagasabb szinten jelen volt Jézus.

Nem egyedüli eset ez. Összefügg az iszlám tanításával, és különösen azzal a szemlélettel, amely a szűfikat áthatotta. Sőt, ezzel a jelenséggel több alkalommal közvetlenül is találkozhattam. 1987-ben Az Ataköy Néptáncegyüttes tolmácsa voltam vidékünkön. Együtt tekintettük meg a Tokaji Keresztény Múzeumot. Az egyedüli kincsekre egy idős asszony vigyázott. A török ifjak oly sokat kérdeztek tőlem hitünk kapcsán, hogy a múzeumőrnek feltűnt ez a nagy érdeklődés, ezért megkérdezte tőlem, hogy milyen nemzetiségűek a vendégeink. Rendkívül megdöbbenett akkor, amikor megtudta, hogy törökök. Másoknak képzelte el őket. Ekkor elárulta, hogy már sok európai néptáncegyüttes tagjai megnézték ezt a kiállítást, de

Ország László fotója

ekkora érdeklődést egyikük sem árult el. Yunus Emre lelkesége állt közel ezekhez a kedves vendégeinkhez.

Adnan Saygun Párizsban a gregorián zenével is foglalkozott. Édesapja matematikatanár és az iszlám hittudósa volt. II. Szilveszter pápa filozófusként a nagy világvallások közös vonásait kutatta, mert az Isten célja nem a meghasonlás, az elkülönülés, hanem a különbözőségben is megjelölhető legfőbb parancs teljesítése: a szereteté. Nem volt véletlen, hogy szent királyunk tőle kapta a koronát.

Halláj tanítása egy következetes teológiai gondolkodás végső kikristályosodása volt. Bárki számára szélsőséges lehet, de durva félreértés lenne az „Ana-l’Haqq” felismerésében a góg bármilyen jelenlétét látni, hiszen az „én” oly döbbenetes felszámolása volt a szándék, amelyet csakis az isteni lényeg megtalálása, annak teljes átélése indokolhat, magyarázhat. Dante istenlátásában is eltűnik minden más jelenség, mert a látomás végső célja, maga az Isten oly elérhetetlen az emberi szem számára, hogy a józan látás képességét csakis a szeretet biztosíthatja.

Yunus Emre teológiai tanítása méltó mindahhoz, amit elődei képviseltek, ő viszont megmaradt igazi, vallomásos költőnek. Olyannak, aki a hit szilárd vértetét hordozza, de átéli és érezteti a mindennapi lét ellentmondásait, esendőségét. Innen van az a sok ellentétes kép, prizmaszerű, sarkított látás a művészetében. Épp ezzel van hallatlanul távol minden szélsőségtől, minden szélsőséges előítéllettől. A fő adottsága, képessége a csodálkozás. Így vall ő erről:

*Isten nekem szívet adott, mely mindig kész csodálkozni,
Egy perc derűt képes hozni, egy perc kínt tud harmatozni.
Egy perc kemény, mint a zord tél, benne annak zimankója,*

Yunus Emre

Felajánlás szeretetre

Lelkemet ajánlom, legyen a zsákmány,
megleltem immár a lelkek Lelkét,
a boltom zálog, ajándék, zsákmány.
Mít számít, vesztek, vagy még tán nyernék.

A kételyem mind legyen a zsákmány,
mert ami enyém, arról lemondtam,
Szemfátylamtól már megszabadultam,
a létem Benne, egészségbe mállván.

Ajánlhatom, e nyelv legyen a zsákmány,
mert levetkőztem, mi bennem én volt.
Barátomé lett mind, mi enyém volt,
az ő szava zeng, árad belőlem.

A palotám itt: legyen a zsákmány,
a kapcsolatom mind szétszakítottam,
a Barát felé szárnyat nyitottam,
a vágy-kastélyba így lejutottam.

*Egy perc tele van vígsággal, virágtól tud roskadozni.
Egy perc béna némaságé, egy szó ki nem sajtólódik,
Egy perc a vak tudatlanság, balga hang tud sarjadosni.
Egy percben a gyöngy fakad fel: gyógy-beszéd a kínok írja.
Egy perc tesz bőszi óriássá, kezd minden már porladozni.*

...

*Egy perc elvisz a mecsetbe, homlokot hajt áhítózni;
Egy perc hív már a templomba, örömhír zeng a pap ajkán.
Egy perc olyan épp, mint Jézus, jön halottnak létet hozni,
Egy perc tele minden göggel, fáraót visz hadakozni.
Egy perc angyal, jó Gábrriel, mindenütt a kegye árad.
Egy perc tele alázattal, így tud Yunus csodálkozni.*

Hafiz Yunus Emre után élt, 1389-ben halt meg. *A bor és szerelem* nagy perzsa költőjeként ismerik világszerte. Istenkeresését, vallásos verseit kevésbé emlegetik, és még kevésbé azt, ahogyan ő a kereszténységről gondolkozott. Ez a következő verséből derül ki:

*Nincs oly halandó, ki meglátott téged,
ezer kedvest mégis vágy érted éget,
nincs oly csalogány, mely ne jönne rá arra,
hogy a bimbóban a rózsa vár hajnalra.
Ott a szeretet, hol a ragyogás fakad
az arcodon: tárják kolostorfalak,
és kocsmák padlóján is ez tekint miránk,
ugyanaz a fény, a kiolthatatlan láng.
Ott ahol aszkéták turbános mestere
Istent dicsőít, éj s nap ünnepe,
hol a templomharang szól, imára zengve,
ahol élénk tűnik Krisztus keresztje.*

Az orvoslásom legyen a zsákmány,
mert csömöröm lett ez a kettősség,
az egység-asztal a táp, az erősség,
s a Barát borát ittam kinnal, árván.

A mindenségem legyen a zsákmány,
mert midőn elhagy engem a létem,
csak akkor jó, s lesz szívem közelében,
dúsan betölti, fényét bocsátván.

Ajánlhatom a kertem: lesz zsákmány,
mert kifacsartak végtelen álmok,
fáraszt a tél, a nyár – az álnok,
csodák fő kertjét immár megtalálván.

Yunus, mit zengsz itt, az mind oly édes:
cukor-mondat száll, van annyi méze.
A méhrajom a zsákmány része,
mert már jutottam a legjobb mézhez.